

Francesc Esteve / Josep Ferrer / Lluís Marquet / Juli Moll:*Diccionaris, normativa i llengua estàndard. Del Fabra al diccionari de l'Institut*

Palma: Documenta Balear, 2003 (Arbre de mar; 8),

ISBN 84-95694-40-9, 317 pàgs.

L'obra d'Esteve, Ferrer, Marquet i Moll presenta una anàlisi i una valoració exhaustives i crítiques de l'aportació a la lexicografia catalana que representa el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (d'ara endavant *DIEC*). L'anàlisi i valoració tenen lloc sobre la base d'una confrontació d'aquesta obra amb el diccionari de Pompeu Fabra (d'ara endavant *DFabra*) i el diccionari de la Gran Enciclopèdia Catalana (d'ara endavant *DGEC*).

El *DIEC* es publicà l'any 1995: en aquell moment històric, tal com exposen els autors, el *DFabra* era una referència que ja havia esdevingut antiquada –sobretot tenint en compte els canvis tecnològics que han revolucionat la nostra societat en les darreres dècades–, mentre que el *DGEC* no procedia de cap autoritat. Per aquest motiu, hom acollí amb satisfacció una obra normativa.

Un cop publicat el *DIEC*, els autors del llibre que comentem en aquesta ressenya, tots quatre coneixedors de la llengua i de la tècnica lexicogràfica, es van posar a examinar amb detall el nou diccionari i van descobrir-hi imperfeccions greus. Arran d'aquests “descobriments”, van publicar un estudi crític, al qual l'Institut d'Estudis Catalans no va reaccionar sinó amb un silenci total. Només va contestar Aina Moll amb uns quants articles –tot i que ella no comptava entre els autors del *DIEC*–, als quals van respondre, al seu torn, els nostres autors amb tota una sèrie de puntualitzacions. El llibre *Diccionaris, normativa i llengua estàndard. Del Fabra al diccionari de l'Institut* reuneix els esmentats articles de crítica al *DIEC* –pertanyents a les dues “etapes” de la discussió; és a dir que inclou tant la primera anàlisi com les posteriors puntualitzacions a la reacció d'Aina Moll–, ja publicats anteriorment, bé que escampats en diverses revistes. Els problemes subsisteixen, escriuen els autors. Amb aquesta publicació volen obrir un debat sobre el tema.

En general, Esteve, Ferrer, Marquet i Moll denuncien la manca total de criteris homogenis, i ho fan mostrant de manera convincent nombroses errades, mancances, incoherències, arbitrarietats i inexactituds que conté el *DIEC*, de les quals l'usuari no sol adonar-se pel fet de no consultar el dic-

cionari amb intenció crítica sinó perquè li és de menester una forma o una definició en concret.

Quant a l'aspecte quantitatiu i d'acord amb les investigacions realitzades pels autors, el material que presenta el *DIEC* procedeix en un 55% del *DFabra*, en un 30% del *DGEC* i en un 15% d'altres fonts i d'obra pròpia. Tenint en compte, doncs, que els canvis quantitatius en la lexicografia catalana van ocórrer entre el *DFabra* i el *DGEC*, Esteve, Ferrer, Marquet i Moll denuncien amb raó que l'aportació implícita del *DGEC* no sigui esmentada enlloc en el pròleg del *DIEC*: en general, es silencia la important tasca lexicogràfica de la Gran Enciclopèdia Catalana

La investigació d'Esteve, Ferrer, Marquet i Moll denuncia errors greus en els criteris emprats en l'elaboració del diccionari, errors d'abast general i amb implicacions importants, com ara la manca de numeració d'accepcions i subaccepcions, així com la insuficiència de marques de registre i d'especialitat terminològica.

Quant a la incorporació lèxica absoluta i relativa, el *DIEC* fa una reculada considerable: desaprofita, per exemple, gairebé el 50% dels neologismes fixats i definits pel *DGEC*. D'altra banda, inclou noves entrades i subentrades, bé que els criteris seguits no queden clars. En relació amb les subentrades terminològiques, els autors parlen amb raó d'un veritable extermini: sota l'entrada *judici*, per exemple, són suprimits *judici a porta closa*, *d'arbitratge*, *laboral* i molts d'altres, però s'hi inclou *judici d'abintestat* i es manté *judici sumari*. I per què, es pregunten els autors, sota *teoria* hi trobem la *teoria corpuscular* i la *dels nusos* —sense que s'indiqui enlloc que aquestes teories pertanyen als camps de la física i de les matemàtiques respectivament—, però no la *de la relativitat* —tampoc sota la veu *relativitat*—. Sota la veu *llengua* apareixen subentrades com ara *llengües nigercongoleeses*, però no *llengües ibero-romàniques* o *llengües indoeuropees* o *llengües romàniques*. A més, algunes llengües vénen ordenades sota *llengua* i altres sota el gentilici. Algunes hi surten segons ambdós criteris, és a dir, dues vegades. Igualment, *conflicte lingüístic* figura sota *lingüístic* mentre que *normalització lingüística* és definida sota *normalització*. En relació amb la supressió de marques temàtiques, vegi's que absurda i desorientadora resulta la definició de *bigota* sense marca: “Element de la maniobra de ferm que difereix bàsicament d'un bossell pel fet de no tenir politges”.

Quant a la incorporació i manteniment de lèxic general considerat d'àmbit geogràfic restringit, val a dir que ni tan sols la marca en si és clara, denuncien els autors: en algunes expressions marcades diatòpicament trobem *en algunes localitats*, en d'altres *en certes contrades* o *en determinades contrades*,

etc., sense que l'usuari pugui esbrinar si es tracta de diferències estilístiques o de gradacions en la restricció dialectal.

Els autors detecten també la incorporació de castellanismes superflus en el *DIEC*. Consideren, per exemple, que els substantius acabats en *-at* que indiquen operacions tècniques constitueixen castellanismes: la terminació genuïna és *-atge*, exposen Esteve, Ferrer, Marquet i Moll. A més, el *DIEC* remet en alguns substantius acabats en *-at* a la forma en *-atge*, mentre que en altres casos es fa a l'inrevés. Curiosament, però, no hi surten substantius en *-at* que s'han popularitzat molt: no hi surt, per exemple, *revelat* (de fotografies).

Quant a la forma o la representació dels mots, els autors consideren un desencert que el *DIEC* determini *infraestructura* en lloc de *infraestructura*. Es tracta d'un aspecte de l'ortografia que no fou fixat clarament per Fabra: el de la *e* protètica en mots compostos. El *DGEC* escrigué *polisportiu*, *subspècie*, etc. i fixà una regla de manera sistemàtica. Aquesta norma establerta pel *DGEC* fou acollida per les obres científiques. També la Secció Filològica anà aprovant molts d'aquests mots. Però el *DIEC* presenta contradiccions des del moment en què escriu *geostacionari* però *estacionari*, *ingoslau* però *eslan*, *endosperma* però *esperma*. I per què *bemisferi* però *semiesfèric*, *autoestop* però *stop* —es pregunten Esteve, Ferrer, Marquet i Moll— i *aeroespacial*, per exemple, al costat d'*aerostàtic*, si ambdós termes deriven dels mots *espacial* i *estàtic*?

Les indicacions de registres, escriuen Esteve, Ferrer, Marquet i Moll, són un veritable desgavell en el *DIEC*: *pixar*, per exemple, figura com a “vulgar”, però *pixum*, incomprendiblement, ve marcat com a “popular”. La paraula *cagar*, en canvi, no ve marcada. Continuant amb l'embolic de criteris a l'hora d'adjudicar marques, els autors del nostre llibre assenyalen que en el *DIEC* el mot *almohade* és marcat amb “ant.”, però no *almoràvit*. *Drut*, per cert, tampoc no ve marcat. *Albarder* és considerat “ant.” però no *baster*, que és indicat com a sinònim.

Esmentem, finalment, les crítiques que dirigeixen Esteve, Ferrer, Marquet i Moll al *DIEC* en relació amb aspectes ideològics del diccionari. Els exemples que figuren sota *món* són *La creació del món*, *La fi del món* i *Déu feu el món en sis dies* —és interessant de comparar aquestes definicions i exemples amb els que figuren en altres diccionaris, com ara el castellà de María Moliner—; sota *sol* hi trobem *No hi ha sinó un sol Déu*.

La llista d'incoherències que mostra l'obra d'Esteve, Ferrer, Marquet i Moll és llarga i està ben fonamentada. I això en plena era informàtica, s'exclamen els autors! El seu llibre, a més, conté interessants reflexions sobre la normativa catalana en particular i sobre el concepte de *norma* en

general, amb la qual cosa mostren disposar d'un nivell remarcable de coneixements en relació amb la base teòrica sobre la qual elaboren llurs crítiques. Val a dir que considerem les idees i valoracions d'Esteve, Ferrer, Marquet i Moll plenament justificades i que les seves crítiques són radicals però constructives, si el que volem és lluitar perquè la nostra llengua pugui competir en l'àmbit internacional amb les altres llengües de cultura modernes. Quant als exemples que il·lustren el *DIEC* –que nosaltres, en aquesta ressenya, volem titllar de ridículs– i a la por de criticar –i de rebre crítiques, cal afegir– que denunciem els autors del llibre que comentem i que ells interpreten com una mena de patriotisme mal entès: bé, ja sabem tots que, malauradament, la història i les tradicions pesen més que el ferro.

Aina Torrent-Lenzen (Colònia)